

ОЛЕКСАНДРУ СИТНИКУ – 60: ШТРИХИ ДО НАУКОВОГО ПОРТРЕТА

Львів завжди був важливим археологічним центром України. Найбільш вагомі дослідження в палеолітичній галузі тут сьогодні ведуть під керівництвом доктора історичних наук, завідувача відділу археології Інституту українознавства імені Івана Крип'якевича НАН України Олександра Степановича Ситника, який після відходу у кращі світи провідних львівських археологів О. Черниша (1993) й В. Савича (1995) достойно заповнив прогалину в палеолітознавстві заходу України.

Народився О. Ситник 25 вересня 1952 р. в с. Будьки Жмеринського району Вінницької області, де закінчив 8-річку, а потім СШ № 3 у м. Жмеринка. Мрія стати археологом з'явилася в дитинстві, як наслідок зацікавлення історичною літературою. Мав тверді знання і з інших предметів, тож зі шкільної лави одразу пересів на студентську, та ще й головного столичного вишу України. Вступав туди “на археологію” – так і написав у заяві: “...прошу прийняти мене на археологічне відділення історичного факультету”, не підозрюючи, що в університетах існують кафедри, а не “відділення”.

Перша посягання в археологію відбулася навесні 1971 р. (ще до закінчення першого курсу) – в експедиції, яка провадила археологічні розкопки на Подолі в Києві. Загітував його на ці роботи однокурсник, всюдисущий Михайло Казанський, нині професор Сорбонни, відомий у Європі фахівець з археології ранніх слов'ян. А вже влітку того ж року вони разом брали участь в археологічних дослідженнях у Закарпатті, під керівництвом В. Гладиліна. У тій експедиції, до керівного складу якої входили й такі знані українські палеолітознавці, як доктор історичних наук І. Шовкопляс та кандидат історичних наук С. Смирнов, О. Ситник і визначив для себе проблематику майбутніх наукових досліджень – палеоліт.

Неповторна атмосфера наукового пошуку так захопила студентів-практикантів, що вони залишилися працювати в експедиції В. Гладиліна до глибокої осені. Беручи участь у розкопках верхньопалеолітичної стоянки Берегово І, археологи-початківці з власної ініціативи у вільний час провадили археологічні розвідки в районі міст Берегове, Виноградове, Мукачеве.

Три місяці роботи в Закарпатській експедиції 1971 р. дали О. Ситнику значно більше, ніж оволодіння навичками ведення польових робіт та організації експедиційного побуту. Знайомство “в полі” з провідними палеолітознавцями України посприяло тому, що згодом О. Ситник став працювати в Археологічному музеї, який тоді структурно входив до Інституту зоології АН УРСР. Став у нагоді хист до малювання, який Олександр виявляв ще з раннього

дитинства. Ці здібності під час розкопок у Береговому помітив Іван Гаврилович Шовкопляс і 1973 р. запропонував йому півставки художника в Археологічному музеї, який він тоді очолював. Проблема відсутності київської прописки (яка в ті роки була для іногородніх неабиякою перепорою при прийомі на роботу в столичні установи) була вирішена завдяки авторитету І. Шовкопляса і, як не дивно, прізвищу Ситник. Тоді директором Інституту зоології АН УРСР і генеральним директором комплексу природничих музеїв на вул. Леніна, 15 був академік Костянтин Меркурійович Ситник. У відділі кадрів Олександр був представлений як далекий родич академіка, хоча насправді ніяких родинних зв'язків з прославленим ученим він не мав.

Студентам кафедри археології та музеєзнавства Київського університету у 1972–1974 роках неабияк пощастило – спецкурси їм читали провідні спеціалісти Інституту археології АН УРСР. Приміром, курс раннього палеоліту читав В. Гладилін, пізнього – І. Шовкопляс, мезоліту – Д. Телегін, неоліту та енеоліту – В. Даниленко, бронзи – М. Бондар, античності – В. Лапін, передслов'янського і ранньослов'янського періоду – Є. Максимов, давньоруського часу – Г. Мезенцева. Тож не дивно, що з невеликої групи студентів пізніше вийшло багато відомих археологів. Разом з Олександром Ситником на тому курсі навчалися згадуваний уже Михайло Казанський, Микола Чмихов, Олена Тітова, Володимир Мезенцев, Володимир Білозор, Олена Фіалко та ін.

У роки навчання в університеті О. Ситник брав участь і в інших археологічних експедиціях. Найбільше – в Оболонській експедиції Державного історичного музею під керівництвом Ганни Михайлівни Шовкопляс, яка досліджувала відоме зарубинецьке поселення Оболонь у Києві. (Результатам дослідження цієї визначної пам'ятки, до речі, була присвячена дипломна робота Олександра). У 1973 р. він брав участь у розкопках палеолітичної стоянки в Добранічівці, якою керував уже сам І. Шовкопляс (там тоді набувала перших практичних знань з польової археології і нинішня завідувачка Археологічного музею ІА НАНУ Лариса Кулаковська, з якою пізніше О. Ситник плідно співпрацюватиме у міжнародних наукових програмах). Однак найбільше значення для наукового зростання молодого дослідника мала багаторічна робота в Закарпатській палеолітичній експедиції. У 1974 р. її керівник Владислав Миколайович Гладилін відкрив знамениту палеолітичну стоянку Королеве I, у дослідженнях якої Олександр Ситник брав участь у 1975–1978 роках.

Ця пам'ятка і креативна постать В. Гладиліна стали головною причиною того, що О. Ситник усе своє наукове життя в майбутньому присвятив палеолітові. Саме Владислав Миколайович порадив у 1979 р. Олександрю Панкратовичу Чернишу взяти молодого науковця до себе у Львів, в аспірантуру Інституту суспільних наук АН УРСР.

Але до того в житті нашого ювіляра відбулося ще кілька важливих подій. Після закінчення університету 1975 р. Олександра “за розподілом” скерували до Тернополя, в обласний краєзнавчий музей. Того ж року він одружився зі своєю однокласницею ще зі Жмеринської школи (їх хати стояли навпроти через дорогу) Людмилою Петрівною Булгаковою, з якою вони і досі живуть у мирі й злагоді. Нині його дружина – етнолог, кандидат історичних наук, автор кількох монографічних досліджень про народний одяг і вишивку – працює в Інституті народознавства НАН України.

Міцні й надійні сімейні підвалини заклали перші роки подружнього життя, коли молодята за три роки спромоглися народити трьох діточок – Святослава (1976 р.), Гліба (1977 р.) та Софію (1978 р.). Як молодий спеціаліст Олександр уже через два роки отримав квартиру – однокімнатну, “готельного типу”. Як він згадував, на площі в 11,6 м² усе було маленьким – коридорчик, кухонька, сидяча ванна з санвузлом. Але то було перше спільне житло молодої сім’ї, раді були й такому.

Тернопільському краєзнавчому музею фахівець зі спеціалізацією археолога й музеєзнавця став дуже в нагоді – там якраз розпочалася копітка робота зі створення нової експозиції в новому будинку, який планували спорудити в центрі міста. Старий будинок був визнаний аварійним, тому всі фондові й експозиційні речі тимчасово зберігалися в іншому приміщенні, на околиці міста. Там і розпочав свою трудову діяльність молодий, але одразу старший науковий співробітник з окладом аж... 90 карбованців. Ці 90 карбованців і стали основним фондом забезпечення “достатку” родини Ситників.

Та попри фінансові труднощі, родинні клопоти й чималі обсяги рутинної роботи в музеї, О. Ситник одразу розпочав на новому місці археологічні розвідки – провів суцільне обстеження околиць Тернополя. Ці перші пошукові роботи дали значні результати: у місті й довкола нього вдалося відкрити низку нових археологічних пам’яток. Підйомний матеріал деяких із них давав підстави сподіватися, що й тут, на Поділлі, можуть бути відкриті не менш цікаві палеолітичні пам’ятки, ніж у південніших районах України – на Закарпатті та Подністер’ї. Тому шоліта молодий науковець знаходив час і для виїзду на розкопки в Королеве, до В. Гладиліна, а з 1978 р. – ще й в експедицію О. Черниша, який досліджував на Дністрі знану багаточисельну палеолітичну стоянку Молодове І.

Закономірним наслідком наполегливості й працелюбності стало відкриття уже 1976 р. цікавої палеолітичної стоянки Пронятин, яка нині входить до міської зони Тернополя, а на той час розташовувалася за 800 м на північ від однойменного села. Отримавши у 1977 р. свій перший Відкритий лист, О. Ситник розпочав розкопки пам’ятки. Перша публікація про неї з’явилася

10 ISSN 2078–6093. Археологічні дослідження Львівського університету. 2012. Випуск 16
1978 р. в “Археологических открытиях”, і того ж року перед учасниками представницької Всесоюзної археологічної конференції в Ужгороді він виголосив доповідь про відкриття мустьєрської стоянки Пронятин. Цю конференцію організував Інститут археології АН УРСР з метою ознайомлення провідних вітчизняних учених-палеолітознавців з палеолітичною пам’яткою Королеве I, яка вже “прогриміла” на всю Європу як перша стратифікована багаточарова стоянка, що має вік понад 500 тис. років (пізніше буде встановлена ще давніша дата цієї пам’ятки – близько 1 млн. років).

Зокрема О. Ситник, допомагав готувати археологічні об’єкти для “презентації” пам’ятки гостям конференції. Саме в Закарпатській експедиції він познайомився з молодими тоді науковцями Археологічного музею НАНУ, а нині знайомими в Україні і Європі ученими-палеолітознавцями – Валерієм Сітливим, Юрієм Кухарчуком, Віктором Ткаченком, Віталієм Усиком, Юрієм Демиденком та ін. Ужгородська конференція 1978 р. чимало дала йому для розуміння багатьох організаційних і методичних питань дослідження палеолітичних пам’яток. Важливим було й безпосереднє знайомство та спілкування з корифеями радянського палеолітознавства, передусім із представниками провідної на теренах Союзу пітерської палеолітичної школи – П. Борисковським, Г. Григор’євим, М. Прасловим, М. Анісіюткіним, О. Матюхіним, Л. Тарасовим, О. Філіповим, а також В. Рановим із Душанбе, В. Станко з Одеси та ін. Ці знайомства в майбутньому переростуть із багатьма з них у плідну співпрацю.

Наукове життя цього періоду було щент заповнене роботою в музеї, яку він поєднував із навчанням у заочній аспірантурі у О. Черниша (1979–1982 рр.) та власними польовими дослідженнями в Пронятині (1977–1985 рр.) і Великому Глибочку I (1979, 1982–1983 рр.), що велися на мінімальні кошти Тернопільського краєзнавчого музею (дякуючи директору В. Лавренюку). Але Олександр Степановичу якось вдавалося знаходити час і для сім’ї (треба було дбати про трьох малих дітей, щодня водити їх у садочок), і для активної участі у наукових конференціях, і для написання статей в археологічні видання.

На початку 1980-х років будинок нового краєзнавчого музею у Тернополі був майже збудований. Тепер постала нагальна потреба створення нової експозиції, яка б повноцінно реперзентувала природу краю та його історію. Олександр Степанович працював у відділі історії дорадянського періоду під керівництвом Ігоря Петровича Герети – неординарної, всебічно розвинутої і талановитої особистості. У 1980 р. коли І. Герета очолив відкриту при музеї картинну галерею, Олександр Ситник був призначений на його місце. Зарплата зросла на 5 крб., а турбот і відповідальності збільшилося у кілька разів.

Вище керівництво області поставило перед колективом музею “партійне” завдання – відкрити оновлений краєзнавчий музей уже 1982 р., до річниці

утворення Союзу РСР. Уся відповідальність за експозицію від палеоліту до 1939 р. лягла на плечі Олександра Степановича. Довелося за короткий термін розробляти нову концепцію експозиції, створювати макет, у якому б археологічні знахідки органічно поєдналися з іншими свідцтвами історичного минулого Тернопільського краю. Нерідко додому повертався пізно вночі.

У цей же час завершувався термін навчання в аспірантурі, потрібно було “покласти на стіл” дисертаційне дослідження “Ранній палеоліт Придністровського Поділля”. Роботу було завершено вчасно. Її основу склали нові археологічні матеріали, добуті власними розкопками і численними розвідками в Тернопільському, Збаразькому, Терехівському, Чортківському та інших районах Тернопільщини. Завдяки польовим дослідженням, які у ці роки провів О. Ситник, кількість пам’яток раннього (чи середнього, за нинішньою хронологічною схемою) палеоліту зросла у межах окресленої території від 4-х до 25-ти. Ці місцезнаходження – Пронятин, Великий Глибочок I і III, Бережани V, Ігровиця I–III, Долішній Івачів I–III та інші, пізніше, у процесі подальших довголітніх досліджень ученого стануть опорними для середнього палеоліту Поділля.

Рекомендована до захисту ще 1984 р. кандидатська дисертація була успішно захищена у травні 1985 р. Отриманий науковий ступінь кандидата історичних наук радикально змінив життя Олександра Степановича і його родини. У тому ж 1985 р. було покладено край музейній кар’єрі. (Щоправда, до організаційної музейної роботи Олександр повернеться у своєму житті ще не раз: набутий в обласному краєзнавчому музеї досвід він використає при створенні експозицій низки районних музеїв на Тернопільщині – Бережанського, Гусятинського, Борщівського, Збаразького. Останнім, найвагомішим здобутком у цій титанічній діяльності буде організація і створення експозиції Археологічного музею Інституту українознавства імені Івана Крип’якевича НАН України, що станеться вже у значно пізніший період життя – 1997–2001 рр.).

А 1985 р., за активного сприяння О. Черниша, Олександр Степанович бере участь у конкурсі на заміщення посади старшого викладача кафедри всесвітньої історії щойно створеного на основі педагогічного інституту Запорізького державного університету. Зарплата старшого викладача становила 250 крб., що не йшло ні в яке порівняння з 95 крб. завідувача відділу у Тернопільському обласному музеї. Посаду асистента в університеті запропонували й дружині Людмилі, а також – дві суміжні кімнатки в гуртожитку для викладачів. І сім’я Ситників вирушає до невідомого Запоріжжя...

Олександр Степанович згадує той навчальний 1985/1986 рік як суцільне конспектування в бібліотеці – підготовку до чергових лекцій з археології СРСР. Згадаймо, що курс “Основи археології” охоплював тоді всю територію

12 ISSN 2078–6093. Археологічні дослідження Львівського університету. 2012. Випуск 16
Радянського Союзу – від Ужгорода до Курил, і усі ті сотні археологічних культур різних епох потрібно було “вбивати в голови студентів” (а до того відновити в пам’яті самому).

Навчальний рік промайнув, а квартиру в Тернополі так і не вдалося обміняти (як планувалося) на Запоріжжя. До того ж, почалися муки ностальгії за Західною Україною, за українською мовою, за родичами, знайомими... Одним словом, сім’я Ситників прийняла рішення – повертатися. Але не в Тернопіль, а у Львів. Бажання жити й працювати у Львові виникло у подружжя ще в студентські роки, коли вони вперше приїхали туди як туристи. Львів зачарував їх на все життя.

Поки шукали варіанти обміну (Тернопіль на Львів), О. Ситник влаштувався працювати в науково-дослідний кооператив “Археолог” при Інституті археології АН УРСР у Києві, яким керував Василь Іванович Бідзіля. Робота в кооперативі, де доводилося самому шукати й складати проекти досліджень, добиватися перерахунку грошей на Київ, а вже потім з них отримувати хоч якусь зарплату, багато чому навчили. Коли філію цього кооперативу було створено і в Тернополі, її очолив О. Ситник. До неї увійшли Марина Ягодинська і Микола Левчук.

Треба зазначити, що в період роботи в Тернопільському обласному музеї довкола Олександра Степановича сформувався досить потужний колектив професійних археологів. Окрім Ігоря Герети, який провадив розкопки свого Чернелево-Руського черняхівського могильника ще з початку 1970-х років, у Тернополі займався палеолітом Микола Левчук (на жаль, уже покійний, як і Ігор Герета). Богдан Строць вивчав черняхівську культуру, Марина Ягодинська – пам’ятки давньоруського часу. Траплялися роки, коли Відкритий лист на археологічні дослідження брало 4–5 тернопільчан.

У роки роботи в кооперативі “Археолог” О. Ситник мав змогу активно співпрацювати з іншими молодими палеолітознавцями Києва, яких непроста ситуація початку 1990-х також змусила перейти до кооперативу. У 1991 р., наприклад, під час розкопок багатощарової пам’ятки Великий Глибочок I під Тернополем, в експедиції О. Ситника працювали Валерій Сітливий, Вадим Степанчук, Віктор Чабай, Олександр Євтушенко, Микола Левчук. Усі ці науковці вже мали чималий досвід польових робіт, не раз брали Відкритий лист на дослідження власних пам’яток. Така собі “збірна” команда з палеоліту України.

У 1990 р. родина Ситників, знайшовши нарешті рівноцінний обмін, переїздить до Львова, причому – в самий центр міста. А вже 1992 р. Олександр Степанович обіймає посаду наукового співробітника відділу археології Інституту суспільних наук АН України (через рік ця установа змінить назву і стане Інститутом українознавства імені Івана Крип’якевича НАН України).

Очоловав Інститут академік Ярослав Ісаєвич, який, до речі, і прийняв О. Ситника на роботу.

Так у 40 років мрія ювіляра стала реальністю – він зі сім'єю живе у Львові, працює на престижній посаді в академічному інституті, що має давні наукові традиції і свою неповторну історію. Завідувачем відділу на той час був В. Цигилик, а О. Черниш – провідним науковим співробітником.

У 1993 р. вчитель Олександра Степановича О. Черниш пішов із життя, полишивши своєму учневі у спадок багатющі палеолітичні матеріали й архів (як власний науковий, так і інститутський). О. Ситник працював з Олександром Панкратовичем на розкопках з 1978 (рік знайомства) до 1985 р. – його останнього року польових робіт на стоянці Оселівка на Дністрі. Сім польових сезонів учень допомагав учителеві у дослідженні знаменитої стоянки Молодове I, зокрема IV-го, середньопалеолітичного шару. Багаторічні розкопки під проводом досвідченого польовика, видатного палеолітознавця сприяли підвищенню кваліфікації О. Ситника в методиці розкопок, консервації археологічних матеріалів, зокрема фауністичних решток.

Ці знання стали в нагоді у майбутньому, коли довелося самому керувати розкопками другої еталонної палеолітичної пам'ятки О. Черниша в Подністер'ї – Молодового V (1998, 1999 рр).

Нелегкі для економіки країни 1990-і роки були чи не найважчим періодом і в житті О. Ситника та його родини. Але й найрезультативнішим для нього у науковому сенсі. Щороку дослідник знаходить можливості виїздити “в поле”, вивчати ту чи іншу палеолітичну пам'ятку. У цей час він розпочав розкопки стоянки Буглів V на півночі Тернопільського плато, в чому йому допомагав Микола Левчук – тоді директор школи в с. Шляхтинці під Тернополем. Але в другій половині 1990-х Олександр Степанович змінив регіон досліджень. Він перейшов у Галицьке Придністер'я, де геолог із Львівського університету Андрій Богуцький відкрив низку перспективних пам'яток.

З А. Богуцьким О. Ситника пов'язують спільні польові дослідження, що тривають уже понад 30 років. Їхнє знайомство відбулося ще на стоянці Пронятин, у 1980 р. Відтоді чи не щороку професор А. Богуцький бере участь у розкопках О. Ситника (крім Пронятин, він досліджував геологію четвертинних відкладів на стоянках Великий Глибочок I, Ігровиця I, Буглів V, Ванжулів I, Ванжулів-Кар'єр, Галич I і II, Єзупіль I–IX, Довге, Маринопіль та ін.).

Співпраця археолога з геологом має у Галичині давні традиції: таким був ще в 1920-х роках тандем Юрія Полянського й Стефана Круковського; у післявоєнний період довготривалою і дуже результативною була співпраця археолога Олександра Черниша і геолога Ірини Іванової з Москви. Цю добру традицію підхопили й продовжують О. Ситник та А. Богуцький. Причому, в останнє десятиліття до геолога А. Богуцького долучилося ще з десяток

14 ISSN 2078–6093. Археологічні дослідження Львівського університету. 2012. Випуск 16 спеціалістів різних природничих дисциплін з України й Польщі (про що буде сказано окремо).

У 1995–2009 рр. О. Ситник досліджував масив пам'яток на порубіжжі Верхнього й Середнього Дністра. Приводом до розгортання масштабних досліджень у Придністерській Галичині стали знахідки *in situ* кількох крем'яних виробів поблизу смт Єзупіль. Вивчаючи культурний шар Єзупільської стоянки, він відкрив ще кілька важливих пам'яток палеоліту в околицях цього населеного пункту.

Як винятково важливий період у науковому житті О. Ситника варто відзначити і 1997–2003 рр., коли він був учасником кількох міжнародних проектів INTAS – керівником львівської групи дослідників, які вивчали найважливіші палеолітичні стоянки західноукраїнського регіону – Молодове V, Кременець I (Куличівка), Кормань IV, Великий Глибочок I та ін. Першим проектом керував відомий французький палеолітознавець Жан-Мішель Женест – цей проект виконувала спільна українсько-бельгійсько-французько-молдовська група вчених. Від України в ньому працювали дві групи – київська, під орудою Лариси Кулаковської, і львівська, яку очолював Олександр Ситник. Власне, завідувачка Археологічного музею Інституту археології НАНУ Л. Кулаковська і ввела його в коло бельгійсько-французьких дослідників, із якими музей співпрацював ще з кінця 1980-х років. До одного з головних наукових завдань цього проекту входили додаткові розкопки стоянки Молодове V, які були проведені у два етапи: 1998–1999 рр. і 2001–2003 рр. Результати цих досліджень висвітлені в серії наукових статей.

Другий проект, під керівництвом бельгійця Ван Нотена, стосувався технології первісного виробництва, зокрема характеру розщеплення кременю палеолітичних пам'яток заходу України. Фактичним промоутером цього проекту був Валерій Сітливий, який із середини 1990-х років мешкає і працює в Бельгії. Участь у цих наукових проектах принесла О. Ситнику європейське визнання і чималий досвід міжнародного співробітництва.

У цей період своєї наукової діяльності Олександр Степанович так само тісно контактував і з польськими вченими – археологом Кшиштофом Циреком (Торунь), геологами Терезою Мадейською (Варшава) та Марією Ланчонт (Люблін). Зокрема, з професором К. Циреком утілено у життя науковий проект, змістом якого були археологічні розкопки верхньопалеолітичної стоянки Галич I, які велися спільною українсько-польською експедицією у 2000–2004 роках. До цих досліджень, окрім польських геологів, були залучені й геологічно-четвертинники з України. Велику організаційну роботу провів А. Богущкий, який відбирав зразки на датування, описував стратиграфічні розрізи, а також залучав до участі в розкопках усе нових і нових спеціалістів. Відтак, дослідження експедиції О. Ситника з кожним роком ставали все більш

комплекснішими: в ній співпрацювали учені різних природничо-наукових дисциплін: палінології (Марина Комар із Києва), палеонтології (Адам Надаховський, Гжегож Ліпецькі, Петр Войтал із Кракова, Мацей і Магда Крайцажи з Варшави), четвертинної геології (Андрій Богуцький зі Львова, Тереза Мадейська з Варшави, Марія Ланчонт з Любліна), палеогеоморфології (Андрій Яцишин зі Львова), малакології (Роман Дмитрук зі Львова), датувань за палеомагнітними коливаннями (Юрій Навроцький із Кракова), датувань за термомюнісцентним методом (Станіслав Федоровіч із Познані, Ярослав Кусяк із Любліна) та ін. Було досліджено кілька пам'яток палеоліту Галицького Придністер'я – Галич I і II, Єзупіль I, II, III, IV, V, Довге, Колодів та ін.

Інтенсивні польові дослідження останніх двох десятиліть (час роботи в академічній установі) супроводжувалися чималими досягненнями О. Ситника й у видавничій діяльності. У 1998 р. вийшла друком книжка “Палеоліт Поділля: Великий Глибочок I”, написана у співавторстві з А. Богуцьким. А 2000 р. побачила світ головна монографія Олександра Степановича “Середній палеоліт Поділля” – праця, яка підсумувала археологічні дослідження понад 25-ти років, починаючи з перших розкопок у 1977 р. У цій монографії дослідник узагальнив результати вивчення всіх пам'яток середнього палеоліту Подільського плато, (Пронятин, Великий Глибочок I, Єзупіль I, Буглів V, Ігровиця I та ін.). Вони склали основу й докторської дисертації, до якої було додано матеріали ще чотирьох років польових робіт (2000–2003 рр.). Дисертація “Середній палеоліт Поділля” була успішно захищена в кінці 2003 р. в Інституті археології НАН України в Києві.

Для О. Ситника 2003 рік знаменний ще однією важливою подією. Він виграв конкурс на стипендію Королівського музею історії та культури в Брюсселі. З березня по вересень 2003 р. учений перебував у Бельгії (проживав у Льежі, працював у Брюсселі), знайомився з численними палеолітичними колекціями Західної Європи, збирав матеріал для наступної великої наукової теми, що мала на меті порівняння середнього палеоліту західної частини України й Західної Європи.

Під час свого тривалого відрядження О. Ситник мав змогу відвідувати й сусідні країни Західної Європи – Німеччину, Голландію, Люксембург, Францію. Знайомство з відомими палеолітичними пам'ятками та їхніми матеріалами збагатило О. Ситника новими неоціненними знаннями й досвідом. Велике враження справили на нього відвідини бельгійської печери Склайн, де археологічні дослідження ведуться впродовж усього року, де вони забезпечені найсучаснішим обладнанням і відбуваються за новітніми комплексними методами розкопок печерних пам'яток. Багато часу науковець провів у Льежському університеті, у бібліотеці відомого ученого Марселя Отта, де зібрано палеолітичну літературу з усього європейського континенту.

Стажування в Бельгії і захист докторської дисертації стали для О. Ситника стартовим майданчиком для здолання нових наукових вершин. Він став затребуваним не лише в академічних структурах України (є членом спеціалізованих Вчених рад із захисту дисертацій при Інституті українознавства імені Івана Крип'якевича НАН України та Інституті археології НАН України). У 2004 р. знаного вченого запрошують читати курс лекцій з кам'яної доби України у Львівському університеті, того ж року він став професором Жешівського університету (відтоді Олександр Степанович періодично читає в цьому вищому освітньому закладі Польщі лекції з палеоліту України, антропогенезу та історії львівської археології).

Нарощуючи діяльність в освітній сфері, учений 2005 р. очолив кафедру археології та історії стародавнього світу на історичному факультеті Львівського національного університету імені Івана Франка й одразу потрапив у вир організаційних та видавничих проблем кафедри. Саме на 2005 р. випала визначна ювілейна дата – 100-річчя заснування кафедри. З цього приводу потрібно було провести міжнародну конференцію, видати ювілейний збірник “Археологічні дослідження Львівського університету”, буклет, присвячений історії кафедри та ін. Завдяки енергії й організаційним здібностям нового завкафедри, підтримці її працівників, усі ці завдання було виконано.

А ще раніше Олександр Степанович розпочав побудову на академічних засадах Археологічного музею в Інституті українознавства імені Івана Крип'якевича НАН України. Як уже зазначалося, цій справі він присвятив сім років свого життя. Ідея створення Археологічного музею в Інституті (організаційно – при відділі археології), що називається, “висіла у повітрі” ще з 1991 р., коли Україна здобула незалежність. Реально ця можливість з'явилася 1994 р., однак лише в 1997 р. О. Ситник упритул зайнявся виконанням цього нелегкого завдання. Було створено окремий самостійний відділ Археологічного музею, розроблено тематико-експозиційний план, структуру й концепцію майбутньої експозиції. Коли за художній проект професійні художники заправили захмарну суму, Олександр Степанович виготовив його сам. Самотужки працівники музею, за активної підтримки директора інституту академіка Я. Ісаєвича, діставали й інші потрібні матеріали, випрошували де тільки могли всілякі “відходи виробництва”, які годилися для побудови нової оригінальної експозиції. Самотужки зробили й ремонт шести кімнат, виготовили обладнання, створили експозицію археологічного минулого західних областей України, куди увійшли найкращі артефакти з розкопок працівників відділу. У 2001 р., якраз до ювілейної дати – 50-річчя створення Інституту українознавства імені Івана Крип'якевича, – відбулося офіційне відкриття музею. У його створенні і подальшій науковій та просвітницькій діяльності – велика заслуга О. Ситника.

Із 2004 р. О. Ситник очолив відділ археології Інституту українознавства імені Івана Крип'якевича НАН України. Відповідальна адміністративна робота не вплинула на активність ученого в його улюбленій археологічній сфері наукової діяльності. Він згуртував навколо себе команду фахівців з палеоліту і природознавців, яка кожного польового сезону виїздить з ним на розкопки й розвідувальні роботи, відкриваючи нові незвідані сторінки найдавнішого минулого краю.

У 2010 р. Олександр Степанович вирішив повернутися до своїх подільських пам'яток, які він досліджував у 1980-1990-х роках на Тернопільщині. Таке рішення пояснюється новими можливостями, які є сьогодні у його розпорядженні для розв'язання геологічно-стратиграфічних проблем, встановлення абсолютної хронології, вивчення актуальних питань палеозоології, палеоботаніки тощо. До таких новітніх методів дослідження, які неможливо було застосувати раніше, належить зокрема, метод палеомагнітних інверсій. Застосування сучасних методик на рівні українсько-польського співробітництва дало змогу ученому під новим кутом зору дослідити такі "старі" пам'ятки, як Пронятин (2010, 2011 рр.), Ігровиця I (2010, 2011 рр.), Великий Глибочок I (2007, 2012 рр.). Найважливіші результати цих комплексних міждисциплінарних досліджень уже опубліковані в престижних наукових часописах Європи, інші готуються до видання, як і колективна монографічна праця.

Вагомі результати принесли й українсько-польські дослідження в галузі історії львівської археології. Саме завдяки ентузіазму О. Ситника визрів і був втілений у життя міжнародний проект "Львівський період життя і діяльності професора Леона Козловського". З польської сторони керівником цього проекту був професор Стефан Кароль Козловський із Варшави. У підсумку була опублікована солідна збірка статей на цю тему під загальною назвою "Професор Леон Козловський". А в переддень ювілею Олександра Степановича вийшла друком вже його особиста монографія "Археологічна наука у Львові: перша половина ХХ століття". У тому ж ювілейному 2012 році з'явився й авторський навчальний посібник О. Ситника "Культурна антропологія: походження людини і суспільства" як результат його дидактичних напрацювань у Львівському університеті імені Івана Франка.

Олександр Степанович Ситник отримав міжнародне визнання не тільки як провідний дослідник палеоліту західноукраїнських земель, а й як знавець історії археології краю, і відомий не тільки в Україні, а й у сусідній Польщі університетський викладач. Доповнює його багатогранну діяльність у науковій та освітній сферах вагомий внесок у створення музейних закладів на Тернопільщині й у Львові.

Побажаємо ж колезі наснаги для нових наукових звершень та творчого довголіття!

ГОЛОВНІ НАУКОВІ ПРАЦІ ОЛЕКСАНДРА СИТНИКА**Монографії**

1. Воля IV – поселення культури НОА. – Львів, 1994. – 54 с.
2. Палеоліт Поділля: Великий Глибочок I. – Львів, 1998. – 144 с. [співавт. Богуцький А.].
3. Середній палеоліт Поділля. – Львів, 2000. – 372 с.
4. Культурна антропология: походження людини і суспільства. – Львів, 2012. – 180 с. (посібник для студентів).
5. Археологічна наука у Львові: перша половина XX ст. – Львів; Жешів, 2012. – 365 с.

Статті

6. Гравированный рисунок на кости с мустьерской стоянки под Тернополем // Пластика и рисунки древних культур. – Новосибирск, 1983. – С. 39–46.
7. Мустьерська стоянка Пронятин поблизу Тернополя // Археологія. – 1985. – Вип. 50. – С. 36–44.
8. Палеолит Приднестровской Подолии // Каменный век: памятники, методика, проблемы. – К., 1989. – С. 86–93.
9. До питання про класифікацію нижньопалеолітичних крем'яних виробів за схемою В. Гладиліна // *Studia archaeologica*. – Львів, 1993. – № I. – С. 15–18.
10. Пізньопалеолітичний шар Великого Глибочка I // *Studia archaeologica*. – Львів, 1993. – № I. – С. 45–50 [співавт. Левчук М. Р.].
11. Мустьерская стоянка Пронятин и ее место в палеолите Восточной Европы // Археологический альманах. – Донецк, 1994. – № 3. – С. 101–121.
12. Nowe materiały do poznania wczesnej fazy kultury wysokocej // *MSROA za rok 1993.* – Rzeszów, 1994. – S. 21–25 [співавт. Bandrivski M.].
13. Деякі аспекти походження первісного мистецтва у світлі нових фактів // Народознавчі зошити. – Львів, 1996. – № I. – С. 17–30.
14. Пам'яті Олександра Черниша // Археологія. – 1996. – № 3. – С. 129–132 [співавт. Грибович Р.].
15. Стратифіковані пам'ятки палеоліту в околицях Галича // Археологія. – 1996. – № 3. – С. 86–97 [співавт. Богуцький А. Б., Кулаковська Л. В].
16. Двобічні знаряддя середнього палеоліту у Прикарпатті // *Carpatica*–Карпатика. Старожитності Верхнього Потисся та суміжних регіонів. – Ужгород, 1996. – Вип. 5. – С. 5–23.

17. Шлях розвитку леваллуазьких індустрій в Україні // Археологический альманах. – Донецьк, 1996. – № 5. – Ч. II. – С. 75–85.
18. Nouvelle etude sur les modes de production lithique levalloisienne dans le site de Molodova V (Ukraine) // Préhistoire Européenne. – Liege, 1997. – Vol. 11. – P. 53–68 [співавт. Yamada M.].
19. Nouvelles perspectives de recherches sur le Paleolithique ancien et moyen dans la Plaine Russe Occidentale // Préhistoire Européenne. – 1997. – Vol. 11. – P. 69–84 [співавт. Bogutskij A. V., Yamada M.].
20. Пам'яті Олександра Черниша // Постаті української археології. – МДАПВ. – Вип. 7. – Львів, 1998. – С. 5–13 [співавт. Грибович Р., Мацкевий Л.].
21. Біля витоків формування палеолітичної науки в Україні (Ю. Полянський) // Постаті української археології. – МДАПВ. – Вип. 7. – Львів, 1998. – С. 16–20.
22. Олександр Черниш і Молодове // Постаті української археології. – МДАПВ. – Вип. 7. – Львів, 1998. – С. 21–23.
23. Володимир Савич – дослідник Куличівки // Постаті української археології. – МДАПВ. – Вип. 7. – Львів, 1998. – С. 28–30
24. Пластини мустьєрської стоянки Пронятин і питання еволюції леваллуазьких індустрій // Записки Наукового товариства імені Шевченка. Праці археологічної комісії. – Львів, 1998. – Т. ССXXXV. – С. 19–38.
25. Виробничий комплекс пізньопалеолітичного шару стоянки Ігровиця I // Записки Наукового товариства імені Шевченка. Праці археологічної комісії. – Львів, 1998. – Т. ССXXXV. – С. 403–423 [співавт. Левчук М.].
26. Wstępne wyniki badań środkowopaleolitycznych stanowisk lessowych Podola // Studia Geologica Polonica. – Kraków, 1998. – Vol. 113. – P. 121–130 [співавт. Bogucki A., Wołoszyn P., Madeyska T.].
27. Mustierskie stanowisko Jezupil koło Halicza nad Dniestrem: stratygrafia i kultura // MSROA. – Rzeszów, 1998. – Т. XIX. – P. 5–15 [співавт. Bogucki A., Madeyska T.].
28. Хведір Вовк – перший професійний дослідник палеоліту України // Археологічна збірка Херсонської інспекції охорони пам'яток. – Херсон, 1999. – С. 7–13.
29. Стінківська мустьєрська культура: аналіз та інтерпретація джерел // Археологический альманах. – Донецьк, 1999. – № 8. – С. 171–193.
30. The chaines operatoires of levallois site Pronyatyn, Western Ukraine // Préhistoire Européenne. – 1999. – Vol. 13. – P. 33–66 [співавт. Stepanchuk V.].
31. Stanowisko górnopaleolityczne Halicz I // MSROA. – Rzeszów, 1999. – Т. XX. – S. 15–21 [співавт. Bogucki A., Lanchont M., Madeyska T.].
32. Nouveaux sites du Paléolithique inférieur en Ukraine occidentale // Bulletin de la Société Préhistorique Française. – 1999. – Т. 96. – N. 1. – P. 71–76 [співавт. Bogutski A., Yamada M.].
33. Stanowisko górnopaleolityczne Halicz I // MSROA. – Rzeszów; Krosno; Tarnów, 1999. – Т. XX. – S. 15–21 [співавт. Bogucki A., Lanczont M., Madeyska T.].

- 20 ISSN 2078–6093. Археологічні дослідження Львівського університету. 2012. Випуск 16
34. Middle Palaeolithic Housing-Production Complex Bugliv V on Podillja (Ukraine) // 6th Annual Meeting European Association of Archaeologists. Final Programme and Abstracts. Lisbon, 2000. – P. 102–103.
35. L'Industrie lithique des niveaux inferieurs de Koulytchivka (Krzemieniec). Ukraine // Современные экспериментально-трассологические разработки в археологии. – СПб., 2000. – С. 153–154 [співавт. Geneste J.-M., Meignen L., Plisson H., Koulakovskaja L.].
36. Новые памятники стинковской индустрии на Днестре и их культурно-историческая интерпретация // STRATUM plus. Культурная антропология. Археология. – СПб.; Кишинев; Одесса; Бухарест. – 2000. – № 1. – С. 332–350.
37. Польові дослідження верхньопалеолітичної стоянки Куличівка у Кременці // Вісник Львівського університету. Серія географічна. – Львів, 2001. – Вип. 28. – С. 225–238 [співавт. Богуцький А.].
38. Palaeolithic loess-site Yezupil on Dnister (Ukraine) – stratigraphy, environment and cultures // Studia Quaternaria. An interdisciplinary journal on the Quaternary. – Warszawa, 2001. – Vol. 18. – P. 25–47. [співавт. Boguckij A., Cyrek K., Konecka-Betlej K., Lanczont M., Madeyska T., Nawrocki J.].
39. The new Upper Palaeolithic mammoth site at Halich (Ukraine) // Acta zoologica Cracoviensia. – Kraków, 2001. – N 44 (2). – P. 137–142. [співавт. Wojtal P., Cyrek K.].
40. Mustierskie stanowisko Ihrowica I na Podolu // MSROA. – Rzeszów, 2001. – T. XXII. – S. 5–19 [співавт. Bogucki A., Madeyska T.].
41. Naddniestrze Halicza – nowy ośrodek paleolitu na Ukrainie // Sprawozdania z czynności i posiedzeń Polskiej Akademii Umiejętności. – Kraków, 2001. – T. LXIV. – S. 208–211 [співавт. Bohuckyj A.].
42. Paleolit Naddniestrza halickiego // Studia Geologica Polonica. Czwartorzęd Europy Środkowej. – Cz. III (pod red. T. Madeyskiej). – Kraków, 2002. – Vol. 119. – S. 293–312. [співавт. Cyrek K.].
43. Górnopaleolityczne obozowisko łowców mamutów nad środkowym Dniestrem (wyniki badań w latach 2000–2001) // Starsza i środkowa epoka kamienia w Karpatach polskich. – Krosno, 2002. – S. 97–109 [співавт. Cyrek K., Łanczont M., Madeyska T., Wrzesinska A.].
44. Пізньопалеолітична стоянка Галич I (попередні результати досліджень) // Археологія. – № 2. – 2002. – С. 75–84 [співавт. Цирек К.].
45. Архівні матеріали археологічних досліджень Маркіяна Смішка // МДАПВ. – 2002. – Вип. 8. – С. 20–23.
46. З історії дослідження мустьєрських пам'яток Передкарпаття // МДАПВ. – 2002. – Вип. 8. – С. 48–52.
47. Подільський левалуазький технокомплекс // Записки Наукового товариства імені Шевченка. Праці археологічної комісії. – Львів, 2002. – Т. CCXLIV. – С. 333–354.

48. Кормань IV: Технологія мустьєрської індустрії // Записки Наукового товариства імені Шевченка. Праці археологічної комісії. – Львів, 2002. – Т. ССXLIV. – С. 110–152 [співавт. Ситлівий В.].
49. Le Paleolithique moyen en Ukraine occidentale: nouvelles donnees // Pre-Actes. XIV International congress of prehistoric and protohistoric sciences, 2–8 september 2001, Liege, Belgium. – Liege, 2002. – P. 116 [співавт. Geneste J.-M., Meignen L., Koulakovskaia L., Voeda A., Haesaerts P.].
50. Юрій Полянський – перший дослідник західноукраїнського палеоліту // Археологія. – 2003. – № 1. – С. 140–144.
51. Ранні левалуазькі індустрії в Україні: нижні шари Великого Глибочка I // Варіабельність середнього палеоліту України. – К., 2003. – С. 172–190.
52. Стратиграфія пам'яток середнього палеоліту Східної Європи // Варіабельність середнього палеоліту України. – К., 2003. – С. 63–77 [співавт. Богуцький А., Дмитрук Р.].
53. Molodova V: a reference sequence for the stratigraphy of isotopic stage 3 with regard to Upper Paleolithic // European Association of Archaeologists, 9th Annual Meeting, 10th – 14th September, 2003. Final Programme and Abstracts. – St. Petersburg, Russia. – P. 75–76. [співавт. Kulakovskaya L., Haesarts P., Borziac I., Damblon F., Geneste J.-M., Meignen L.].
54. Middle Paleolithic stratigraphy in Podolia and East Carpathian Foreland, Ukraine // The Joint Workshop Meeting Loess and paleoenvironments, INQUA Loess Commission, INQUA Carbon Commission. – May 26–June 1. – Moscow, Russia, 2003. – P. 14 [співавт. Boguckij A, Cyrek K., Lanczont M., Madeyska T.].
55. Podolian Levallois technocomplex of Western Ukraine // The Use of Living Space in Prehistory. Papers from a session held at the European Association of Archaeologists Sixth Annual Meeting in Lisbon 2000 (Edited by Olena V. Smyntyna). – BAR International Series 1224. – 2004. – P. 1–12.
56. Koulivka and its Place in the Middle-Upper Paleolithic. Transition in Eastern Europe // The Early Upper Paleolithic beyond Western Europe. – Berkeley; Los Angeles; London, 2004. – P. 50–63 [співавт. Meignen L., Geneste J.-M., Koulakovskaia L.].
57. Геологічний вік середнього палеоліту західної частини України // Badania geograficzne w rozpoznaniu środowiska. – Lublin, 2004. – S. 134–143 [співавт. Богуцький А., Ланчонт М., Мадейська Т.].
58. Малашівецька група палеолітичних пам'яток // АДЛУ. – 2004. – Вип. 7. – С. 13–39.
59. О технологии расщепления камня на стоянке Пронятин // Археологический альманах. – Донецк, 2004. – С. 49–75 [співавт. Степанчук В. Н.].
60. Гравецька пам'ятка Галич I // МДАПВ. – 2005. – Вип. 9. – С. 32–90 [співавт. Цирек К., Коропецький Р., Вжесінська А.].

- 22 ISSN 2078–6093. Археологічні дослідження Львівського університету. 2012. Випуск 16
61. Graweckie stanowisko w Haliczu na Ukrainie. Wyniki dotychczasowych badań // Rocznik Przemyski. – 2005. – Т. XLI. – Z. 2. – S. 17–27 [співавт. Cyrek K., Łanczont M., Sudoł M.].
 62. Постагі археології Львівського університету у фокусі столітньої історії // АДЛУ. – 2005. – Вип. 8. – С. 11–45.
 63. Варіабельність левалузьких індустрій середнього палеоліту заходу України // МДАПВ. – 2006. – Вип. 10. – С. 50–72.
 64. Єзупіль II – нова палеолітична пам'ятка Галицького Придністер'я // Проблеми геоморфології та палеогеографії Українських Карпат і прилеглих територій. – Львів, 2006. – С. 219–225 [співавт. Богуцький А., Дмитрук Р., Кусяк Я., Ланчонт М., Яцишин А.].
 65. Левалузькі індустрії заходу України: проблеми хронології та генези // Європейський середній палеоліт. – К., 2006. – С. 152–169.
 66. New researches at Molodova V, a late middle Paleolithic site in Western Ukraine // Європейський середній палеоліт. – К., 2006. – С. 102–117 [співавт. Meignen L., Geneste J.-M., Koulakovska L., Usik V., Haesaerts P.].
 67. Львівська археологічна школа у період потрясінь та випробувань (1939–1951) // АДЛУ. – 2006. – С. 106–133.
 68. Katedry archeologii Uniwersytetu Lwowskiego w latach 1905–2005 // Przegląd Archeologiczny. – 2006. – N 54. – S. 125–157.
 69. Молодове V. Дослідження мустьєрських поселень у 1998–1999 роках // МДАПВ. – 2007. – Вип. 11. – С. 136–179 [співавт. Кулаковська Л., Усик В., Женест Ж.-М., Меньян Л., Богуцький А., Езартс П.].
 70. Мікоцький культурний горизонт Єзуполя і деякі проблеми техніко-типологічного аналізу індустрій Придністров'я // Кам'яна доба України. – К., 2007. – Вип. 10. – С. 40–61.
 71. Польові дослідження Львівського відділу Інституту археології АН УРСР (1940–1950) // АДЛУ. – 2007. – Вип. 10. – С. 254–287.
 72. Нові польові дослідження Куличівки // МДАПВ. – 2007. – Вип. 11. – С. 180–215. [співавт. Богуцький А., Коропецький Р., Кулаковська Л., Женест Ж.-М., Меньян Л., Езартс П.].
 73. Питання методики досліджень кам'яних комплексів середнього палеоліту // Записки НТШ. – 2007. – Т. ССЛІІІ. Праці Археологічної комісії. – С. 17–36.
 74. Mousterian artifacts from the unique Vistulian loess-palaeosol sequence at Kolodiv (East Carpathian Foreland, Ukraine) // Geological Quarterly. – 2007. – N 51 (2). – P. 189–192. [співавт. Bogucki A., Łanczont M.].
 75. Палеолітична пам'ятка Єзупіль III // МДАПВ. – 2008. – Вип. 12. – С. 214–242 [співавт. Коропецький Р., Богуцький А., Ланчонт М., Кусяк Я.].
 76. Молодове V – 11-й шар мустьє: класифікація знарядь та заготовок // МДАПВ. – 2008. – Вип. 12. – С. 16–40.

77. Олександр Панкратович Черниш: людина і науковець // Кам'яна доба України. – К., 2008. – Вип. 11. – С. 7–23.
78. TL-age of loess deposits in the Yezupil I Palaeolithic site on the upper Dnister River (Ukraine) // *Geologia*. – 2009. – Vol. 51. – N 3–4 (67–68). – P. 88–98 [співавт. Boguckij A., Lanczont M., Fedorowicz S., Kusiak J.].
79. Age and the palaeoenvironment of the West Ukrainian Palaeolithic: the case of Velyki Glybochok multi-cultural site // *Journal Archaeological Sciences*. – 2009. – N 36. – P. 1376–1389 [співавт. Boguckij A., Lanczont M., Łaska B., Madeyska T.].
80. Олександр Черниш – визначний дослідник палеоліту та організатор науки // МДАПВ. – 2009. – Вип. 13. – С. 11–16.
81. Палеолітична стоянка Галич II: проблеми стратиграфії та хронології // МДАПВ. – 2009. – Вип. 13. – С. 17–46 [співавт. Богуцький А., Ланчонт М., Мадейська Т., Кусяк Я., Федорович С., Дмитрук Р., Яцишин А., Думас І., Голуб Б.].
82. Техніко-типологічний аналіз археологічних матеріалів палеолітичної стоянки Галич II // МДАПВ. – 2009. – Вип. 13. – С. 47–73 [співавт. Коропецький Р., Богуцький А., Ланчонт М., Мадейська Т.].
83. Mousterian Site Yezupil I of Dnister Area, Ukraine // *Understanding the Past. Papers offered to Stefan K. Kozłowski*. – Warsaw, 2009. – P. 241–258.
84. Деякі аспекти кам'яної сировини палеолітичних стоянок Галицького Придністер'я // *Surowce naturalne w Karpatach oraz ich wykorzystanie w pradziejach i wczesnym średniowieczu. Materiały z konferencji, Krosno 25–26 listopada 2008 r.* – Krosno 2009. – S. 167–192 [співавт. Богуцький А., Ланчонт М.].
85. Кам'яна сировина стоянок палеоліту Середньої Наддністрянщини // *Surowce naturalne w Karpatach oraz ich wykorzystanie w pradziejach i wczesnym średniowieczu. Materiały z konferencji, Krosno 25–26 listopada 2008 r.* – Krosno 2009. – S. 241–273 [співавт. Богуцький А., Ланчонт М.].
86. Нові пам'ятки мезоліту Західного Поділля // АДЛУ. – 2009. – Вип. 12. – С. 115–134.
87. The Dniesterian Mousterian from the Velyki Glybochok site related to palaeoenvironmental changes // *Quaternary International*. – 2010. – N 220. – P. 31–46 [співавт. Bogucki A., Lanczont M., Madeyska T.].
88. Біля джерел формування палеолітичної науки в Україні (Ю. Полянський) // Професор Юрій Полянський / ред. О. Шаблій. – Львів, 2010. – С. 355–364.
89. Палеолітична стоянка Куличівка: культурний шар IV // МДАПВ. – 2010. – Вип. 14. – С. 16–75 [співавт. Коропецький Р.].
90. Липська пізньопалеолітична культура: аналіз та інтерпретація джерел // Кам'яна доба України. – К., 2010. – Вип. 13. – С. 113–137.
91. Kulturalno-historyczne tło rozwoju badań archeologicznych we Lwowie w okresie międzywojennym // *Profesor Leon Kozłowski*. – Lwów; Warszawa, 2010. – S. 82–204.
92. Юрій Полянський та Стефан Круковський – геологічно-палеолітичний тандем // АДЛУ. – 2010. – Вип. 13. – С. 7–52 [співавт. Томенюк О.].

93. Среднепалеолитические комплексы стоянки Кормань IV на Днестре // *Stratum plus*. На языке камня: от Днестра до Забайкалья. – 2011. – N 1. – С. 203–236.
94. Nory ssaków drapieżnych ze stanowiska Ithrowica I (Ukraina) jako przykład plejstocenijskich bioturbacji na archeologicznych stanowiskach paleolitycznych // *МДАПВ*. – 2011. – Вип. 15. – С. 28–34 [співавт. Krajcarz M. T., Krajcarz M., Nadachowski A., Bogucki A.].
95. Нові датування та геологічно-археологічні дослідження палеолітичної стоянки Пронятин // *МДАПВ*. – 2011. – Вип. 15. – С. 257–279 [співавт. Богуцький А., Коропецький Р., Томенюк О., Ланчонт М., Кусяк Я., Мадейська Т.].
96. Пронятин II – пам'ятка початку верхнього палеоліту Волино-Подільської височини // *МДАПВ*. – 2011. – Вип. 15. – С. 280–290 [співавт. Богуцький А., Коропецький Р., Томенюк О., Ланчонт М., Кусяк Я., Мадейська Т.].
97. Охоронні розкопки трипільського та слов'янського поселень в Бучачі // *Земледельцы и скотоводы древней Европы. Проблемы, новые открытия, гипотезы*. – К.; СПб., 2012. – С. 187–201 [співавт. Ягодинська М. О.].
98. Middle Palaeolithic of Dniester valley and Jura Ojcowska: comparative aspects // *Guidebook & Book of Abstracts. International Conference European Middle Palaeolithic during MIS 8 – MIS 3 cultures – environment – chronology*. Wolbrom, Poland, September 25th–28th, 2012. – P. 106–107.

Леонід ЗАЛІЗНЯК,
доктор історичних наук, професор,
завідувач відділу кам'яної доби
Інституту археології НАН України

**Олександр Степанович
СИТНИК**

Фото 1. Олександр Ситник – випускник Жмеринської СШ № 3.

Фото 2. Олександр Ситник – випускник кафедри археології та музеєзнавства історичного факультету Київського державного університету імені Т. Шевченка. 1970 р.

Фото 3. Під час семінарського заняття на місці Кирилівської палеолітичної стоянки в Києві. 1973 р. Зліва направо: О. Ситник, О. Тітова, Л. Моця (Іванченко), Іван Гаврилович Шовкопляс, О. Грушко.

Фото 4. Олександр Ситник під час побудови експозиції Тернопільського краєзнавчого музею. 1982 р.

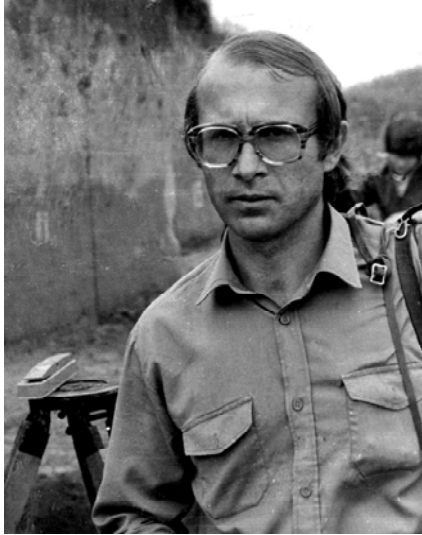

Фото 5. Розкопки палеолітичної стоянки Ігровиця І. Олександр Ситник. 1988 р.

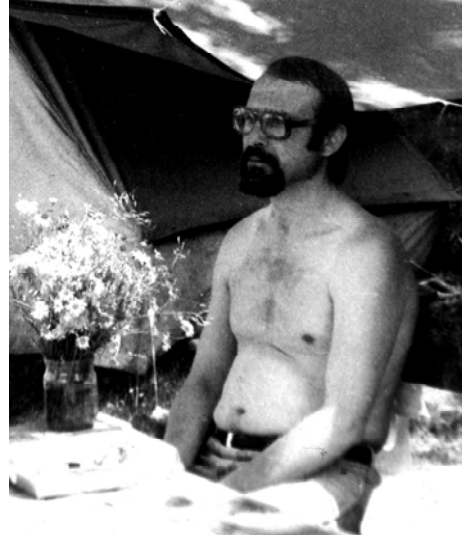

Фото 6. Олександр Ситник в таборі під час розкопок стоянки Буглів V. 1994 р.

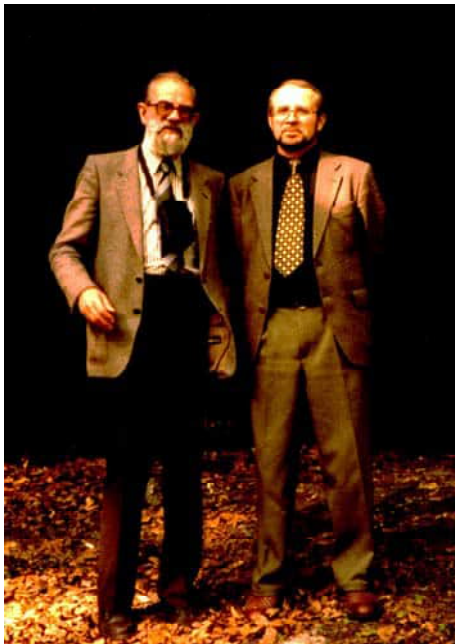

Фото 7. Печера Машицька в Польщі. Зліва направо: Болеслав Гінтер та Олександр Ситник. 1998 р.

Фото 8. Розвідувальні роботи в Товтрах. 2007 р.

Фото 9. В Археологічному музеї Льєжського університету (Бельгія). Зліва направо: Валерій Ситлівий, Марсель Отг, Кшиштоф Цирек, Олександр Ситник. 2003 р.

Фото 10. Палеолітична стоянка Галич П. Андрій Богуцький, Марія Ланчонт, Олександр Ситник. 2004 р.

Фото 11. Культурний шар I стоянки Ігровиця І. Розкопки 2011 р.

Фото 12. Розкоп III багатшарової стоянки Великий Глибочок І. Дослідження 2012 р.